

MÜZİK EĞİTİMİMİZİN TEMEL KAYNAKLARINDAN BİRİ OLAN GELENEKSEL MÜZİK KÜLTÜRÜMÜZ İÇERİSİNDE TRABZON VE RİZE EZGİLERİ

Emrah KAYA*

Trabzon ve Rize yöresindeki ezgiler hakkında detaylı bilgi vermeden önce Trabzon ve Rize'nin müzik kültürü hakkında ön bilgiler vermekte fayda vardır.

TRABZON VE RİZE YÖRESİNDEKİ MÜZİK KÜLTÜRÜ

Her iki yöre kültürünün oluşmasında birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Bunların içerisinde yörenin özel konumu, iklim şartları, yer şekilleri ve tarihsel geçmişi en önde gelen özelliklerdir.

Her iki yörenin kültür yapısını etkileyen bu koşullara kısaca bir göz atacak olursak dağların denize paralellliğini, yıl içerisindeki yağış miktarının fazlalığını, bol akarsuyu, derin vadileri, sürekli yeşil kalan doğayı ve yerleşim açısından çetin doğa koşullarını görürüz. Bunun dışında geçmişte yaşanan göç olayları, savaşlar, doğa olayları ve bölgenin ticaret merkezi konumunda olması gibi özelliklerin de bu oluşumda etkili olduğu söylenebilir. Yörenin genel kültürünü etkileyen bu yapılar her iki yöredeki müzik kültürünü de derinden etkilemiştir. Trabzon ve Rize yöre müziği hem diğer bölgeler hem de Doğu Karadeniz içerisinde kendine has bir müzik karakteri taşımaktadır.

Yöre, bu özelliklerinden dolayı bazı yabancı araştırmacıların da dikkatini çekmiştir. İngiliz Laurence Picken, Martin Stokes gibi birçok araştırmacı eserlerinde bu yörelerle ilgili araştırmalara yer vermişlerdir. (Şenel,1994: s.125-128)

Trabzon, çevresindeki illeri müzik kültürü yönünden etkilemiştir. Bunun için Muzaffer Sarısözen“ *Müzik Folkloru bakımından Trabzon, ticaretine vasıta olduğu bütün bölgelerin rengini taşıyan bir tablo gösterir. Kaza ve köyleri, Karadeniz sahiline has orijinalliği saklayabilmiştir.*” demiştir. (Şenel,1994:s.150)

Kıyı şeridinde kalan Trabzon ilinde söylenen havalar, diğer yörelere göre çeşitlilik göstermektedir. Bu yörede deyişler, düğün ve kına havaları, atma türküler, oturak havaları, yol havaları ve kolbastı gibi havaların söylenmesi, bu çeşitliliğe örnek gösterilebilir. (Karahana,2002:s.92)

Rize yöresi ise Trabzon ve Artvin'in müzik kültüründen etkilenmiştir. Bu görüş Rize yöresinde oynanan sallama ve düz horon gibi oyunlara kemençenin eşlik etmesi, Çaykışla ve Hemşin gibi oyunlara da tulumun eşlik etmesi gibi örneklerle desteklenebilir.(Kaya,2005) Rize bu bakımdan Artvin ve Trabzon arasında geçiş bölgesi konumundadır. Trabzon ve Rize'nin aşırı dağlık olması,

* M.E.B Alpaslan İlköğretim Okulu

buna bağılı olarak da dağların geçit vermemesi gibi sebeplerden yüksek kesimde oturan insanlar, çoğunlukla müzikle vakit geçirmektedir. Bu nedenle buralardaki köy veya kasabalarda müzikle uğraşan en az bir kişi bulunmaktadır. Bu şartlara bağılı olarak yörelerdeki müzik kültürü doğal özelliğini korumakta ve bu kişiler sayesinde yöre müziğinin devamlılığı sağlanmaktadır.

Her iki yörede yapılan yayla şenlikleri, farklı müzik kültürlerini bir araya getirmekte ve bu sayede yöre müzikleri harmanlanmaktadır.

Trabzon ve Rize’de türkü icralarının yanında horon ezgileri de yaygın olarak çalınmaktadır. Horon, dizi, daire veya toplulukla birlikte oldukça hareketli şekilde oynanan oyuna verilen addır. Horon, kendi içinde toplu(karma) horonlar ve türkölü horonlar olarak ikiye ayrılmıştır.

Genel olarak bakıldığında her iki yörenin türkü ezgileri, halk oyunu ezgileri ve kullanılan çalgıları birbirine çok benzemektedir. Trabzon ve Rize’yi birbirinden ayıran en büyük özellik Trabzon’un etkileyen Rize’nin de etkilenen konumunda olmasıdır. Trabzon ve Rize ezgilerini bu yörelerin müzik kültürü çerçevesinde anlatmakta yarar vardır. Buna göre alt başlıklar aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

- Türkülerde yer verilen konular ve sözlerin edebi yapısı
- Ritm, usul ve metrik yapı
- Yörelerde kullanılan çalgılar
- Ezgilerinin genel yapısı ve çokseslilik özelliği

TÜRKÜLERDE İŞLENEN KONULAR VE EDEBİ ÖZELİKLERİ AÇISINDAN TRABZON VE RİZE MÜZİĞİ

Türkü sözlerinin halkın içinde yaşadığı kültürle ve doğa koşullarıyla sıkı sıkıya bağılı olduğunu uzun havalardan, manilerden, atma türkülerden ve geçmişte yakılmış olan türkülerden anlamaktayız. Yörenin türkü sözleri genel olarak; “çekilen bir acıyı, sitem duygusunu, birine duyulan sevgiyi, hamsiye duyulan özlemi, horon sevgisini, deniz sevgisini, kemeç hayranlığını veya çalınan müzik aletiyle ilgili bir durumu” anlatmaktadır. Trabzon ve Rize’deki bölge halkı için, müzik, günü birlik yaşantı içerisinde fazlasıyla yer almaktadır. Bunun en yakın örneklerinden biri halk arasındaki “atma türkü” diye anılan karşılıklı türkü diyaloglarıdır.

Bu atışmaların aşık atışmalarından en büyük farkı karşılıklı iki grup halinde yapılmasıdır.(Duman,1987:s.67) Atma türkü duruma ve konuma göre söylenmesi gereken şeyi o anda kurup söylemektir. Atma türküler için, mani tarz ve biçiminde veya manilerin değışmesiyle oluşmuş şekiller denilebilir. Atma türkü niteliklerine

ve yörelerdeki anılışlarına göre karşılama, kesme türkü, karşı-beri olarak üç şekilde adlandırılır. (Naci Ak,2004:s.1-10)

ATIŞMA: Kız : E olayım olayım Erkek: Anladım deduğuni

Belindeki kuşaağa Enma daha aşıaağa (Duman,1987:s.69)

TRT repertuarını temel alarak incelediğim toplam 140 yöre ezgisi içerisinde (halk oyunu ezgileri hariç) kafiye düzeninin yoğunluk sırasına göre abcb (bir çoğu), abab veya aaba düzeninde olduğu görölmüştür. Her iki yöredeki halk türkülerinin anonim olanları şekil bakımından mani ve beyite benzer (atma türküler hariç). Yöre türkülerinin bir başka özelliği de ilk iki mısranın son iki mısradan anlam bakımından bağımsız olabilesidir. Türkü sözlerinin çoğunda hece vezni hakim'dir. Bunlardan hakim olan vezin 7'li olanıdır. Bunun dışında Rize de yedili hece ölçüsünde olmayan 9'lu 11'li ve 14'lü hece ölçüsünde yazılan destanlara da rastlanır.(Naci Ak,2004:s.4)Trabzon'da da destan anlatan türkölere de rastlanmıştır. (Şenel,1994:s.162)

Türkü sözlerinin başında veya sonlarında ya da aralarda ‘oy oy sevduğum, of of bir tanem’ gibi kısa cümleler söylenmektedir. Bunlar prozodi uyumunu bozmamaktadır. Türkü icracıları bu sözleri yöre ağzıyla icra etmektedirler (yesun-yesin, salını-salını vb.). Aşıaağıda, yöredeki türkü sözlerinden ikisi örneklenmiştir.

ŞIŞMANOğLI VURDİLER

Şişman oğli vurdiler

Kayalara serdiler

Daha cani çıkmadan

Salını bağladiler (RİZE)

KAYALAR AŞAMAZSUN

Kayalar aşamazsun

Aldığım yaşamasun

Ben sevdim eller aldı

Mevlam bađıslamasun (TRABZON)

RİTM –USUL VE METRİK AÇIDAN TRABZON VE RİZE MÜZİğİ

Trabzon ve Rize yöresi, ritm ve ritm varyasyonları açısından zengindir. Trabzon ve Rize yöresinde yukarıdan aşıaağı doğru inildikçe (köyden şehire) yaylalara özgü ritm akıcılığı kaybolmaktadır. (Stokes,1998:s.101-102)

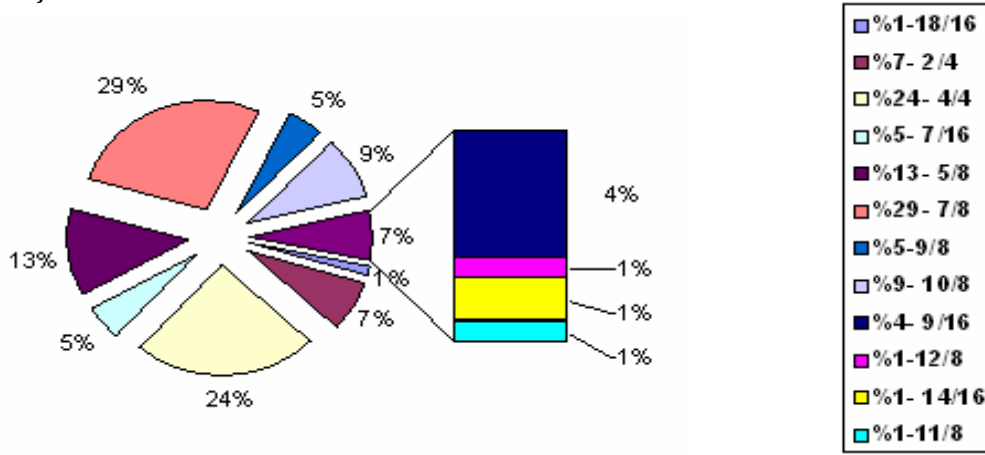
Ritmin kuruluşunda dikkati çeken en önemli özellik metrik yapının her ölçüde aynı olmayışıdır. Yöre ezgilerindeki ritimleri notalamak çok zor bir iştir. Yabancı araştırmacı Martin Stokes ‘‘Türkiye’de Arabesk Olayı’’ adlı kitabında yöre ritimleri için şunları söylemektedir:

‘‘..... kemeñçe sanatçılarının yay çekme yöntemleri, her ritm için iki hareket yapmaktır; tellerde ve sırtta. Bu da bizim kemeñçe ritmlerini, notalamanın

gerektirdiği 2'li ve 3'lü alt gruplara ayırmamızı engellemektedir. Sonuçta Türk derlemeciler, Karadeniz ritmlerini özellikle karmaşık buldular: kemençenin çık hızlı çalınmasından dolayı usulün yerleştirilmesi çok güç olmakla kalmıyor, bir parçanın herhangi bir zaman aralığında bir usule oturtulması çok nadir oluyordu.” (Stokes, 1998:s.99)

Trabzon ve Rize yöre ezgilerinde 2, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12 zamanlı usullere, 13, 14 ve 18 zamanlı karma usullerin yanında 21 ve 25 zamanlı büyük usullere de rastlamak mümkündür. Fakat her iki yöre ezgilerinde de 7 zamanlı usuller hâkimdir. Bu zenginliği ölçü anahtarındaki çeşitlilikte görürüz. TRT repertuarı ve diğer kaynaklara(halk oyunu ezgileri) başvurularak oluşturulan toplam 140 tane yöre ezgisi incelenmiş ve ölçü anahtarlarının grafikteki gibi dağıldığı görülmüştür.

ÖLÇÜ ANAHTARLARININ YÖRE EZGİLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Ezgilerin birçoğu yüksek metronom değerindedir. (Presto, Allego vb.) Aksak usuller her iki yörede de önemli bir yer tutar. Her iki yöreden alınan 140 ezginin 12 tanesinde usul değişimine rastlanmıştır. Bu görüş paralelinde yabancı araştırmacı Martin Stokes de “Türkiye’de Arabesk Olayı” adlı kitabında

“.....Melodik bir kalıp (kayde) üstüne yaklaşık 20 dakikalık tipik bir çeşitlemede usul (tamamen notalama açısından bakıldığında) üç, dört kez değişebilir” demiştir. (Stokes,1998:s.99)

Bunlardan “Trabzon’dan Çıktım Uzun Yazılar”adlı türkünün notalarını aşağıda görmekteyiz. (TRT No:2948)

Yukarıda son yedi ölçüsünün notaları verilmiş olan türkü 5/8'lidir. Ama verilen notanın hemen her ölçüsünde usul değişmektedir. Bu Trabzon ve Rize yöresinde çok rastlanan bir durumdur. Özellikle 7 zamanlı bir usul arasına farklı bir usul(3 zamanlı veya 9 zamanlı vb.) girmektedir.

Metrik yapılarıyla birlikte yörede yaygın olan usuller,5(2+3)/8, 7(3+2+2)/8, 7(2+2+3)/8, 7(3+2+2)/16, 7(2+2+3)/16, 9(2+2+2+3)/8, 9(2+3+2+2)/8'lerdir. (Şenel,1994:s.195-196)

TRABZON VE RİZE YÖRESİNDE KULLANILAN ÇALGILAR

Trabzon ve Rize yöresinde müzikle uğraşan kişiler halkla iç içe olduğu için yöredeki müzik geleneği aslından fazla bir şey kaybetmemiştir. Özellikle kemençe, tulum ve kaval çalgılarıyla uğraşan kişiler bu işi usta çırak ilişkisiyle geliştirmişler ve yörede duydukları ezgileri farklı ortamlarda çalarak yöre ezgilerini hem yaşatmışlar hem de yayılmasını sağlamışlardır. Bu yöredeki oyun havalarının icrasında, eğlencelerde ve muhabbet ortamında çoğu kez kemençe, tulum veya dilli kaval çalınmaktadır. Yörenin iç kesimlerinde davul ve zurna ikilisine de rastlanmaktadır. Karadeniz yöresinde görülen zurna(zil zurna-cura zurna) diğer yörelere göre daha küçük boyludur. Bu da tiz ve kıvrak melodileri çalmak için kolaylık sağlamaktadır.

Kısaca yörede kemençe, dilli kaval, tulum(özelikle Rize de), davul ve zurna, akordeon(Rize), armonika, zilli maşa, darbuka, kaşık, dilli düdük, zil, zimbon, çengi, def, güğüm, fincan ve leğen gibi çalgı aletleri kullanılmaktadır. Bu çalgıların ortak özelliği ise tempolu ezgilere çok rahat eşlik edebilmeleridir. Ayrıca *Bağlama* ve ailesinin her iki yörede de çalındığı bilinmektedir (Karadeniz tavrı).

Kemençe: Kemençe, gövdesi(oyularak) sert ağaçtan(dut vb.); kapağı ise yumuşak ağaçtan(ladin vb.) yapılmış, üç telli ve yaylı bir çalgıdır. Zil(ince-1.tel), sağır(orta-2.tel), bam teli(kalın-3.tel) olarak adlandırılan kemençe telleri, dörtlü ses aralığına(3. tel-mi, 2. tel-la, 1. tel-re seslerine) akortlanır.

Kemençe, yapısı itibariyle hızlı ezgi icrasına çok müsait bir çalgıdır. Zil telinden çalınırken ikinci tel açıkta bırakılır, böylece altılı, yedili ve daha başka aralıkların duyumu sağlanır. Çalış sırasındaki genel olarak dörtlü aralıkla tınlayan iki seslilik tercihi, yöre halkının bu konuda gelenekselleşmiş beğenisine de işaret etmektedir. (Karahan,2002:s.99)

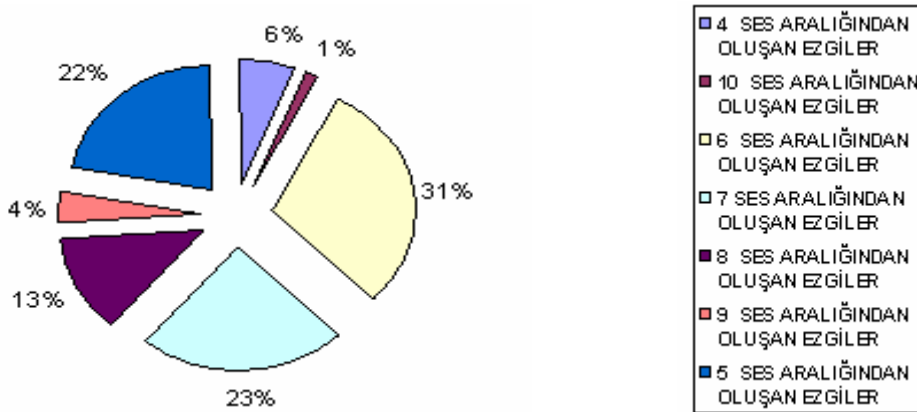
Tulum: Tulum, Rize ve Artvin yöresinde sık çalınan bir müzik aletidir. Havalı üflemeliler grubuna giren tulum, şişirilmiş hayvan derisinden ve yan yana iki kamıştan oluşur. Her iki kamışın da beş perdesi vardır. Tulumun asıl bölümüne “gövde”, çifte kamışın yerleştiği boruya da “nav” adı verilir. (Tüfekçi,1982:s.6427) Tulum nefesle şişirilerek çalınır. Tulum, çalma tekniğine bağlı olarak kamışın biri dem tutarken, diğeriyle ezgi çalınır veya her iki kamış ayrı ayrı ezgiler çalar.

Dilli Kaval: Doğu Karadeniz yöresinin hemen hemen her yerinde çalınan bir müzik aletidir. Yörenin kıyı kesimlerinde horon oyunlarına eşlik etmek için kullanılan Dilli kaval, daha çok hareketli ezgiler çalmaktadır. İç kesimlerde ise daha çok uzun hava ve ağıt türü ezgiler çalar. Dilli kaval genel olarak bir tane altta, yedi tane üstte olmak üzere sekiz perdeden (delikten) oluşur. Dilli kavalın iç çapı (1,2-2,5 cm) ve boyutu(30-80 cm.) yörenin konumuna göre değişmektedir. (Kaya,2005) Dilli kaval bu yörelerde çoğunlukla “horlatmalı” olarak çalınmaktadır.

EZGİLERİNİN GENEL YAPISI VE ÇOKSESLİLİK AÇISINDAN TRABZON VE RİZE MÜZİĞİ

Yöre ezgilerine bakıldığında, ezgilerin daha çok üç ses ile yedi ses arasında kaldığı, iç kesimlere gittikçe bu ses sınırının oktava ve on sese kadar çıktığı görülür. Ses aralığı açılarından da incelediğim 140 yöre ezgisinin yüzde olarak dağılımı aşağıdaki gibidir:

YÖRE EZGİLERİNİN SES ARALIĞINA GÖRE DAĞILIMI

Bu yörede icra edilen ezgiler kendine has bir tavrıyla çalınmaktadır. Yörenin iç kesimlerinde kalan bazı yerlerin ezgilerinde İç ve Doğu Anadolu tavrı görülebilmektedir(Tüfekçi,1982:7259). Yöre müziğinde, ezgileri süsleyerek çalmak, müzik icrasında sık kullanılan bir tekniktir. Bu da kısmen bir önceki veya sonraki seslere çarpıtma (2’li, 3’lü, 4’lü ses atlayarak çarpıtma, oktav duyurma),

yay atma (kemençe), titreterek çalma (dilsiz kaval), horlatarak çalma (dilli kaval) şeklinde yapılmaktadır. (Kaya,2005)

RİZE VE TRABZON EZGİLERİNDE KULLANILAN BAZI DİZİLER

Mİ KARALI 1. DİZİ

RE KARALI 1. DİZİ

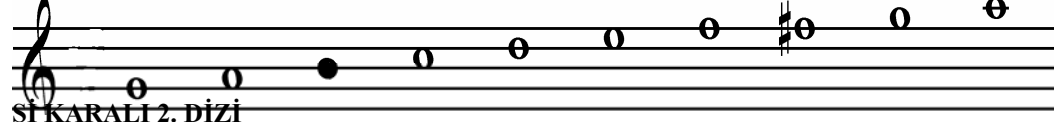
RE KARALI 2. DİZİ

DO KARALI 1. DİZİ

Sİ KARALI 1. DİZİ

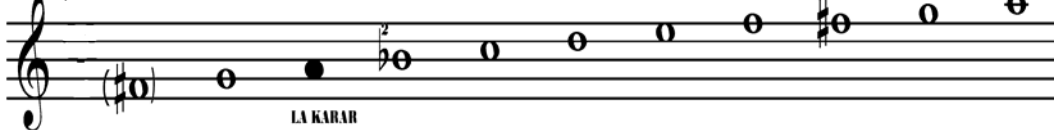
Sİ KARALI 2. DİZİ

LA KARALI 1. DİZİ

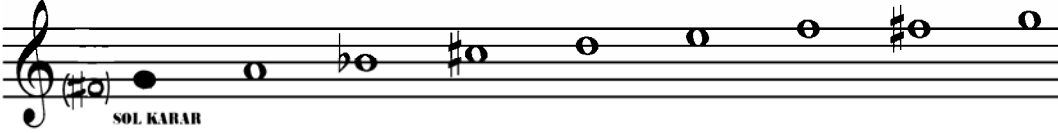
LA 2. KARALI DİZİ

SOL KARALI 1. DİZİ

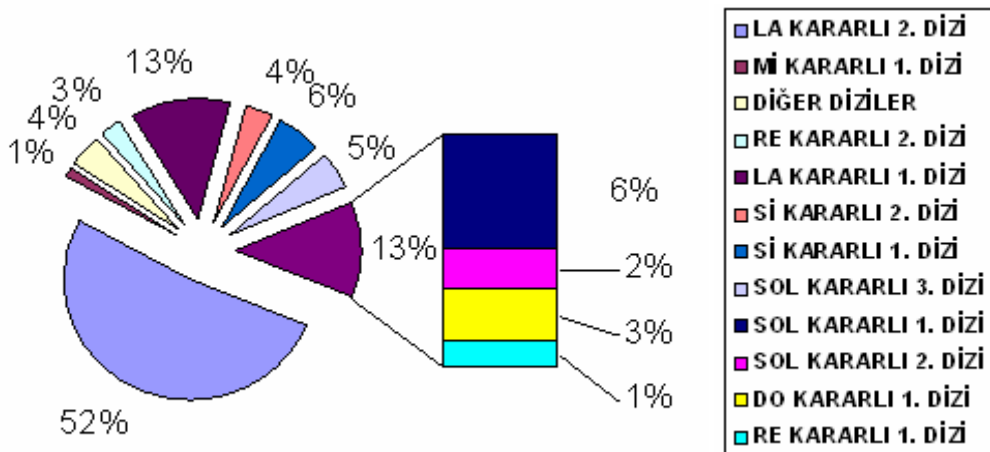
SOL KARALI 2. DİZİ

SOL KARALI 3. DİZİ

BAZI YÖRE EZGİLERİNİN YUKARIDAKİ DİZİLERE GÖRE DAĞILIMI

Tabloda da görüldüğü gibi incelenen 140 yöre ezgisinin LA kararlı olan 2. dizi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Rize ve Trabzon yöresindeki ezgiler, gerek çalgıların yapısı gerek çalınışı itibarıyla **polifonik** bir yapı sergilemektedir. Yörede çalınan enstrümanın herhangi bir melodiyi paralel dörtlüler, beşliler, altılılar, yedililer halinde ya da oktav duyurarak çaldığı görülmektedir.

Her iki yörede çalgı müziği olarak çokseslilik vardır ama vokal müziklerde bu özelliğe rastlanmamaktadır. Yöre çalgılarına çokseslilik kazandıran temel özellikler :

Kemençeye çokseslilik yapısı kazandıran temel özellikler şunlardır: Tellerinin üç tane olması, bunların kalından inceye doğru (3.tel-mi, 2.tel-la, 1.tel-re sesi) dörtlü aralığa göre akortlanması; kemençe icracısının ezgiyi, iki tele aynı anda basmak koşuluyla, yayı her iki tele birden sürterek çalması bu sayede 4'lü ya da 5'li tını elde etmesi yada kalın tel veya orta tellerden herhangi birine dem tuttururken diğer telle 5'li, 6'lı, 7'li ve oktav aralıkları duyurarak çalmasıdır.

Kemençe çoksesli icrası ve ezgi süslemesine bir örnek olarak ‘Maçka Oyun Havası’ adlı ezginin notaları aşağıda gösterilmiştir.

Kemençe

Kemençe notası (Picken,1975:s.303)

Ahmet Adnan Saygun tarafından notaya alınan bu ezgi La(Kemençede orta tel) karar sesinde yazılmıştır. Kemençe yukarıda gösterildiği gibi Mi-La-Re düzeninde dörtlü aralığa göre akortlanmıştır. Dizinin 5. sesi olan Mi çoğu zaman dem sesi olarak kullanılmaktadır. 8. ölçüde ise kemençenin La sesi veren 2. teli dem sesi olarak kullanılmış ve ezgi 1. telde çalınmıştır. Değişmeli olarak 3. teli veya 2. teli dem sesi olarak kullanan yöre sanatçısı, ezgiyi oldukça ritmik bir şekilde çalmıştır. İki sesli olarak icra edilmiş bu ezgi 4'lü, 5'li, 6'lı ve 7'li aralıklar kullanılarak yapılmıştır. Yörede kemençe çalan mahalli sanatçılar da bu pasajlar farklı şekilde çalınabilmektedir.

Tuluma çokseslilik yapısı kazandıran temel özellikler şunlardır: İki kamışı olan tulumun çoksesliliğe katkıda bulunan bu yapısı, icra sırasında kamışın bir tanesinin karar sesini (dem) verirken diğerinin ezgiyi çalmasıyla, ya da her ikisi de ayrı ayrı ezgi partisi çalmasıyla oluşur. Tulumun bu özelliği için Muzaffer SARISÖZEN' de şunları söylemiştir:

‘ Daima büyük bir intizam içinde yapılan parmak değiştirmeler bu basit müzik aletini polifoni bakımından pek zenginleştirir. Yapılışında ünison'dan

başka işitilmesine ihtimal verilmeyen tulumda tespit ettiğimiz ikili, üçlü, dördü ve beşli aralık taşıyan çift seslilik hep bu parmak değiştirmelerin neticesidir’’(Karahan,2002:107)

Tulumun icra sırasındaki bu çoksesli özelliğini aşağıda “**Hemşin Oyun Havası**”nın notalarında görebiliriz. Tulum notası: (Picken,1975:s.537)

TULUM

♩ = 80

3+3+3+3+3/16

Remzi Bekar tarafından çalınan bu ezgi La kararlıdır. Ezgide, üst parti daha çok ana ezgiye yönelik olup alt partide bazen pedal sesi (drone) bazen de dem sesi olarak eşlik etmektedir. Ezgide iki partinin de birleştiği noktalar (ünison) olduğu gibi 2’li, 3’lü, 5’li aralıklarla iki sesli ezgi duyulmaktadır.

Dilli Kavala çokseslilik yapısı kazandıran temel özellikler şunlardır: Özel bir teknikle horlatılarak çalınan kavalın temel ses, onun bir alt oktavı ve 5’lisini (oktav-la, temel ses-la, temel sesin 5’lisi-mi sesi) aynı anda duymak mümkün olabilmektedir. Üç sesin aynı anda duyulması yöre ezgilerinin çoksesli icrasına başka bir örnektir.

Kaval notası (Picken,1975:s.396)

♩ = 60

Kaval

Yukarıda notası verilen “**Allı Durna Halay Havası**” dilli kaval ile horlatılarak çalınmıştır. Muzaffer Sarısözen tarafından notaya alınan bu ezgide

kavalın aynı anda 3 ses birden verebildiğini görmekteyiz. Eserde ana sesin kendisi, bir oktav aşağısı ve 5 ses yukarısı olarak görülmektedir. Ezgideki asıl melodi genellikle oktavla, bazen ona 5. derecenin de katılmasıyla desteklenir. Böylece çoksesli yapısı ortaya çıkmaktadır.

Aynı çalış tekniğine Trabzon (Sürmene, Çaykara, Of) ve Rize’de ki(İyidere, Çayeli) kavalcılarda belirgin olarak rastlanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Trabzon ve Rize yöre müziği için kısaca, “Çoksesli dokuları olan, aynı ezgi içerisinde çeşitli usulleri barındırabilen, süslemeli ezgi kalıplarına sık rastlanan, çoğu zaman hızlı tempolu ve doğaçlamaların yoğun olduğu bir tür yöre müziğidir” denilebilir.(Kaya,2005)

Trabzon ve Rize yöresindeki müzik kültürü araştırmacıların hep dikkat çekmiş ve birçok araştırmaya konu olmuştur. Yöre müziği birçok usul kalıbını (7, 8, 9, 10, 14, 21 zamanlı usuller gibi) içerisinde barındırmaktadır. Bu usullerden yedi zamanlı usuller, adeta Trabzon ve Rize deki kıyı şeridinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ezgilerin çoğunda hızlı tempo (Presto, allegro vb.) hakimdir. Yörede kullanılan bazı çalgıların yapısı ve çalınış tekniği sebebiyle ezgilerde yalın bir çokseslilik (çoğunlukla iki seslilik) mevcuttur.

Trabzon ve Rize ezgilerinin diğer yörelerden ayrılan bazı yönleri için şunlar söylenebilir:

-Ritmelerinde ki hızlılık, ritimler çalınırken varyasyonlarına çok yer verilmesi, usullerdeki metrik yapının sık sık değişmesi, aynı melodi içerisinde usulün değişmesi ve yöre ezgilerinin birçoğunda 7 zamanlı usullerin hakim olması.

-Yörede söylenen türkülerin bir çoğunda abcb ve abab gibi kafiye düzenine sık rastlanması ve sözlerin birçoğunda hem konular açısından hem de kafiye düzeni açısından mani ile benzerliğinin bulunması.

-Yörede aşık geleneğinden farklı olarak atma türkü geleneğinin önemli yer tutması.

-Her iki yörede horon oyunu ve horon ezgilerinin yaygın olması.

-Yöre ezgilerin birçoğunun 6 ile 7 ses arasında kalması.

- Bu yörede halk çalgısı olarak kemençe, tulum, dilli kaval(horlatma tekniği) ve zurnanın(zil zurna) kullanılması.

-Ezgilerin yörenin birçok yerinde çoksesli olarak icra edilmesi gibi özellikler sayılabilir.

Trabzon ve Rize Ezgilerinin Müzik Eğitiminde Kullanımına İlişkin Bazı Öneriler

Ritm varyasyonlarının öğretilmesinde ve hızlı tempoların kavratılmasında bu yörenin müziğine başvurulabilir. Bu yöre türkülerinin dar sahada (3 veya 5 ses arasında) seyredenleri ile başlamak suretiyle bir oktav veya daha fazla ses sınırındaki türkülere geçiş yapılabilir. Türk Halk Müziğinin genel seyri ve ezgilerde kullanılan bazı süsleme şekilleri de bu yöre türküleriyle anlatılabilir. Müzik eğitiminin her kademesinde, Karadeniz kemençesi, tulum, dilli kaval gibi çalgılar kullanılarak, çoksesliliğin temel özellikleri (4'lü aralık duyumu, dem tutularak ezgilere eşlik vb.) öğrencilere anlatılabilir. (Kaya,2005)

Sonuç olarak her iki yöre kendine özgü müzik karakteri taşımaktadır. Bu yörede icra edilen birçok ezgi halen notaya dökülmeyi beklemektedir. Araştırmacıları her iki yöredeki müzik kültürü için derin araştırmalar yapmaya ve yörede sık çalınan enstrümanları metotlaştırmaya çağırıyorum. Bütün müzik eğitimcileri bu yörenin müziğinden yeterince faydalanmalı ve müzik eğitiminin her kademesinde de bu yöre ezgilerini daha çok kullanmalıdır.

KAYNAKLAR

AK, Naci. "Rize Karşı Beri Atma Türkü Yarışmaları", 2.baskı, Erhan Ofset, Trabzon -2004 s.1-12

CİHANOĞLU, Selim. "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Oynanan Horonlar, Karşılamlar, Barlar ve Halaylar", T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Efsane Reklamcılık ve Yayıncılık, 1.Basım, İstanbul, Aralık – 2004, s.20,75-120,179-193(Sıva Sıva ,Kız Horon Kurma, Yüksek Hemşin, Rize İki Ayak ,Rize Erkek Horonu ve Rize Horonunun notaları bu kitaptan alınmıştır.)

CİHANOĞLU, Selim."Kemençe Metodu", Tümay Matbaacılık, 2.Baskı, İstanbul, Ağustos-2002 s.44-124

DURGUN, Orhan."Geçmişten Geleceğe Çaykara Dernekpazarı Tarih-Toplum-Kültür,"Çaykara ve Dernekpazarı Kültür ve Yardımlaşma Cemiyeti,Seçil Ofset İstanbul, Aralık -2005 s.431-462(Atlama ve Sıksara ezgilerinin notaları buradan alınmıştır.

GÜRDAL, İrfan. "Ordu Giresun ve Trabzon Bölgesindeki Yerel Müzik Kültürü", Hacettepe Üni. Sosyal bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Haziran-2002, sf:26-60

KARAHAN, Can."Türk Halk Müziğinde Çoksesli Unsurlar", Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Haziran -2002, s.83-112

KAYA, Doğan."Trabzon ve Çevresi Uluslar arası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu Bildirileri", 2. Cilt:Dil-Edebiyat

KAYA,Emrah."Genel Müzik Eğitiminde Geleneksel Müziklerimiz Sempozyumu Bildirileri" Van Y.Y.Ünivesitesi 4-6 Mayıs 2005

T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Eser Ofset Matbaacılık, 3 Mayıs 2001, sf:93-98

KAZMAZ Süleyman; "Rize Kültürü", T.C. Kültür Bakanlığı, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara 1997, sf: 138-144

PICKEN, Laurence."Folk Musical Instruments Of Turkey", Oxford University Pres, Lodon, 1975,s:303,396-397,537

REINHARD,Ursula und Kurt,Auf Der Fiedel Mein..., Volklieder Von Der Osttükischen Schwarzmeerküste, Berlin 1968, sf:16-171

ŞENEL, Süleyman. "Trabzon Bölgesi Halk Müziklerine Giriş", Karadeniz Folkloru Dizisi", Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1994,sf:87-240

TÜFEKÇİ, Nida. “**Yurt Ansiklopedisi**”, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982, Cilt:9 s. 6223-7000. TÜFEKÇİ, Nida. “**Yurt Ansiklopedisi**”, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982, Cilt:10 s. 7007-7828.

T.R.T Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuar Yayınları:4500 Nota

T.R.T Müzik Dairesi Başkanlığı, TRT Türk Halk Müziği Repertuar Kitabı (Ezgi adına göre)(t.y./1987),TRT Müzik Dairesi Yayınları, Yayın no:45

T.R.T Müzik Dairesi Yayınları”**Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi**”Cilt-1,CİLT-2, Ankara Mart- 2000

ULUSOY, Duygu.”**Çamlı Hemşin Yöresi Hemşin Halkının Toplumsal Yaşamında Tulum ve Horon’un Yeri ve İşlevleri**”,Hacettepe üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,Ankara, Haziran -2002,s.21-41

YAZICI, Mustafa.. “**Trabzon’dan Kemeçe-Horon, Davul-Zurna ve Türkü Kültürü**”, Araştırma İnceleme, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon, 1993,s.13

YENER, Sabri. “**Türk Müziğinde Çoksellik, 4. İstanbul Türk Müziği Günleri**”, Türk Müziğinde Eğitim Sempozyumu, 15-16 Mayıs 1997, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.16-24

(?).Rize İl Yıllığı,**Kültür Bölümü**,1967,s.113-117

TRT REPERTUVARI BAŞTA OLMAK ÜZERE TRABZON VE RİZE YÖRESİNDEN OLUŞTURULUP DEĞERLENDİRMEYE TABİ TUTULAN ESERLER AŞAĞIDAKİLERDİR

2149 AĞISAR DERELERİ, 1406 AKAYI DAŞLI DERE, 3774 ARHAVİNİN DAĞINA, 3614 AYKİRİ YOL UZUNİ, 1534 BEN ELEYİM ELEYİM, 387 BİR TÜRKÜ DİYECEĞİM , 1426 BU GECE RÜYA GÖRDÜM, 3806 ÇAKAL YESUN ANANI, 3495 ÇEMBERUMİN UCİNA, 2069 DENİZDE VARDIR KARA, 2753 DERENİN KUYULARI, 3957 DUMANIM DERELERE, 3563 E PAÇI ÇEŞANUNİ , 3564 FADİME’M ÇEMBERUNİN, 1611 GARARDI GARADENİZ, 2070 GELEMEDİM EMİNE’M MEMLEKETE BU SENE, 4212 GEMİYE ÇEKTUK YELKEN, 1612 GÖKTE YILDUZ AY MİSUN, 1098 HA BURANIN EKİNİ, 1730 HALDOZ’UN PORTİKALİ, 1736 KEREZ ÇİÇEK AÇIYOR, 4261 KESME KIRAZ DALİNİ,445 KİREMİTE SU DÜŞTÜ,2150 KIZIL AĞAÇ YAPRAĞI,2071 KOY ATEŞE KAZANI,1325 NEREN AĞRUR NEREN AĞRUR,2165 PARMAĞINDA YÜZÜKLER,3565 SARI ÇİÇEĞİM SARI ,4034 SEN ORADA BEN BURDA,3383 SOĞUK SUYUN BAŞINDA EMİNE’M,619 ŞİŞMANOĞLI VURDİLER,3208 ŞU GELEN KAYIK MİDUR,3409 TABANCAMIN SAPINI,1784 TEYZE KIZUN AYİŞE,1668 TÜRKİ DEYURUM SAĞA,2072 YAYLADAN GELİR KOYUN,1145 YENGE KIZIN BİR TANE,3830 SUDA PİŞMİŞ MISIRI,440 VAKFIKEBİR HORONU,3058 SİVRİNİN TEPESİNDE,RİZE ERKEK HORONU, RİZE HORONU, RİZE İKİ AYAK,YÜKSEK HEMŞİN,3107 DUMAN DAĞDAN YUKARI,3743 BU DERE AKMAYINAN,2903 ASKER ETTİLER BENİ,2126 BAŞINDAKİ ÇENBERE BOYA VURAYIM BOYA,1765 ÇAYELİNDEN ÖTEYE,3493 DERE KÜTÜK GÖTÜRÜR,3108 BELİNDEKİ TABANCA GENE BELÜNDE MİDUR,3214 BİLETTİM ORAĞIMI ETTUM KESTANE MOLİ,2620 DAĞLARA YAĞAYI KAR,3110 DUMAN DAĞDAN YUKARI ,4035 GEL ÇIKALUM KONAĞA,2938 GEL YÜKÜNÜ VURAYIM,1864 GÜZEL YANLIŞ GİDERSİN,3109 HAYDE GİDELUM HAYDE,3783 HEMŞİNİN YAYLALARI,3494 PEŞTEMALİN DUĞUMİ,2752 SIRT ÜSTÜNE TENCERE,4014 UYDUM YARIN SÖZÜNE,3111 YAYLADAN Kİ YÜRÜDÜM,326 İKİ AYAK HORONU, SIVA SIVA PARMAC UCU DOLDURMA OYUNU,KIZ HORON KURMA,382 AH DAĞLAR SERİN DAĞLAR,400 AYNA AYNA ELLERE,184 BEL BAĞIMIN TOKASI,4007 BEN AĞLARIM EL GÜLER,304 BEN BİR YARIN BAKIŞINA MAİLEM,2769 BİR ODA YAPTIRDIM HURMA DALINDAN,984 BİR YİĞİT DÜNYADA KELEŞ GEZENDE,187 BÖYLEDİR YAR BÖYLEDİR,2441 ÇAYELİNDEN O YANİ (MENŞURE DEDİKLERİ),3501 DUMAN ALDI DAĞLARA,1284 DUMANIM DERELERE,1025 ENGELLER KOYMUYOR YAR SANA VARSAM,1019 EZELİDİR DELİ GÖNÜL EZELİ,2934 FİNCANI TAŞTAN OYARLAR,527 GEMİCİLER KALKALIM,3099 GİZ SANA DEMEDİM Mİ ,3958 HA BURADAN GÖRÜLÜR,2599 İŞTE GELDİM EKİM BÜKÜM,140 KAHVECİLER KAHOVE KOYAR FİNCANA ,177 MAYIS AYI GELENDE,3942 MEKTUP YAZDIM ALASIN,1645 OYNAYIN KIZ OYNAYIN ,2783 ÖTÜYOR BÜLBÜLLER GELMEDİ BAĞBAN,3904 SEN BU YAYLALARI YAYLIYAMAZSIN,71 ŞAPKAMIN TEREĞİ DÜZ,2948 TRABZON’DAN ÇIKTIM UZUN YAZILAR,4024 TÛTÛNLÛK’TE HANELER,2355 YAYLADIM KOYUNU,193 YAYLANIN ÇİMENİNE,4265 YÜKLEDİM KIRATIMA,4019 BEN KEMENÇE ÇALAMAM,3268 ÇAYIRIM ÇAYIRIM KUŞ OLDUM UÇAYIRIM,3847 E ÇAYKARA ÇAYKARA,3037 KARŞI BERİ MEZERE,1640 O SARI ÇEMBERUNİ,2132 DERE SÜRER GAZELİ,4264 ESER BAHAR RÛZGARİ,2131 GÛLHANIM DEDİKLERİ ,1535 HASTA OLDUM DERRDUNE,2142 KAZMA VURDUM ÇİMENE,2130 YENİ YAPTIM EVİMİ,3641 YİNE GELDİ YAZ BAŞI,3867 ALA ÇORAPLARI AYAĞINA DAR İDİ,4016 KAR YAĞAYI YAĞAYI,4025 OF ÇAYKARA YOLLARI,1533 DİRVAANA VURDUM UÇTI,3721 KAYALAR AŞAMAZSUN,3125 ANAM BENİ VAY BENİ,3127 ASMAM SENİN DALINDAN,3739 BEN BURALI DEĞİLUM,3559 BİZİM KÖYÜN KIZLARI BAKARLAR AYNALARA,3535 BİZİM YAYLA DÜZ GİBİ,2598 DİVANE AŞIK GİBİ DOLAŞIRIM YOLLARDA,3128 KAPISININ ÖNÜNDE YEŞİLLER PAZILARI,3126 KUKO DALDAN AŞAĞI,1738 MAÇKA’NIN YOLU TAŞLIK,3608 ORMANDA ALACALAR,1796 SABAHDAN KALKAR KIZLAR,3562 SİLME GÖZ YAŞLARIMI,1673 TERAZİ TARTAYIRUM,2975 YAN YANA OTURALIM,2907 ATMA BENİ YABANA,4254 YAYLANIN ÇİMENİNDE GELİR OTURUR ,1982 MAÇKA YOLLARI TAŞLI,3715 OY ÇALAMADIM GİTTİ ,4015 SUYUN ALTINA TESTİ,4091 HADİ GİDELİM ÇORTTAN,3536 OTUR DA KONUŞALIM ,2935 GARŞIDAN GEL GÖREYİM,2365 YOL GİDER Mİ

GİDER Mİ,2944 İSLANDI DA ÖTMEYİ KEMENÇEMUN TELLERİ,SIKSARA,ATLAMA,3217 DERENİN
BALIKLARI.